

УНИВЕРСИТЕТ ТАЪЛИМИ КОНТЕКСТИДА БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМ ХУСУСИЯТЛАРИ

О. М. Жабборова

Чирчиқ давлат педагогика институти (PhD)

Д. Р. Ашурова

Чирчиқ давлат педагогика институти талабаси

АННОТАЦИЯ

Мақолада университет таълими контекстида бошланғич таълимнинг ўзига хос хусусиятлари таҳлил этилган.

Калит сўз: университет, таълим, бошланғич, контекст, ёндашув, инновация, амалиёт.

КИРИШ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 21 июндаги “Педагогик таълим сифатини ошириш ва педагогик кадрлар тайёрловчи олий таълим муассасалари фаолиятини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарорида педагог кадрларни университет таълими воситасида халқаро талабларга мос тарзда тайёрлаш вазифаси қўйилган [1]. Шу сабабли университети таълими шароитида бошланғич таълим мазмуни, назарий ёндашувлари, дидактикаси ва амалиёти муайян янгиланишларни амалга оширади. Бу ўринда эътиборингизни ана шу масаланинг таҳлиliga тортамыз:

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Ҳозирги замон жаҳон халқлари педагогик таълим тизимида бўлажак педагог кадрларни университет олий таълим муассасасида тайёрлашни устувор билади. Чунки *университет таълими* олий таълимнинг бошқа турларига (институт, академия ва ҳ.к.) нисбатан бир неча хусусиятларга эгаллиги билан жаҳон педагог олимлари томонидан эътироф этилган [2]. Шу жиҳатдан университет таълими контекстига қуйидаги асосий хусусиятлар хос:

- 1) шахснинг илмий лаёқатини ва қобилиятини таркиб топтириш;
- 2) шахсни касб асослари билан амалий тайёрлаш;
- 3) шахсни касбий фаолият кўникмалари билан қуроллантириш.

Бу ўринда таъкидлаш лозимки, университет таълимида асосий эътибор бўлажак мутахассисларни илмий фаолиятга тайёрлашга қаратилади [3]. Шу сабабли мамлакатимизда 2022 йил сентябрдан бошлаб бўлажак педагог кадрларни юқори малакали ва профессионал мутахассислар сифатида тайёрлаш учун асосий эътибор педагогик университет таълимига қаратилиши белгиланди. Шу жиҳатдан университет таълими шароитида бошланғич таълимнинг хусусиятлари муайян инновацион ўзгаришларга учрайди. Бу ўзгаришлар университет таълими контекстининг хусусиятларидан келиб чиқади ва ҳозирги замон технологик ривожланишининг эҳтиёжларидан бири ҳисобланади.

Университет таълими контексти шароитида *бошланғич таълим*нинг ўзига хос инновацион хусусиятлари қуйидагиларда намоён бўлади:

а) бошланғич таълим назариясининг индивидуаллиги ва унинг педагогик таълим назариясига мослашувчан характерда бўлиши;

б) бошланғич таълим методологиясининг бугунги инновацион эҳтиёжлардан келиб чиқиб ва жамиятнинг ривожланиш заруриятига кўра белгиланиши;

в) бўлажак бошланғич таълим педагоглари тайёрлашда уларнинг илмий лаёқат ва касбий қобилиятларини уйғун шакллантириш.

Эътибор берилса, бунда асосий эътибор бошланғич таълим назариясининг такомиллашиши, айти пайтда бошланғич таълим бўйича тайёрланадиган педагог кадрларнинг илмий лаёқатини устувор даражада шакллантиришга эътибор берилишига қаратилади. Бунинг маъноси шуки, бўлажак бошланғич синф педагоглари нафақат касбий ва амалий малакаларга, балки илмий лаёқат ва тафаккурга ҳам эга бўлиши университет таълимининг асосий вазифаларидан ҳисобланади.

Университет таълими контекстида илмий лаёқатли ва касбий қобилиятли бошланғич синф педагоглари тайёрлаш энг муҳим йўналишлардан бири ҳисобланади. Шу сабабли бу борада қуйидагиларга эътибор бериш муҳим ёндашувлар сифатида қабул қилинади:

- бўлажак бошланғич синф педагоглари касб асосларини илмий жиҳатдан чуқурлаштирилган ҳолда ўзлаштириши;

- таълим жараёнида бўлажак бошланғич синф педагоглари бевосита илмий фаолият, яъни илмий ишланмалар, ихтиролар, кашфиётлар ва технологиялар яратиши билан устувор даражада шуғулланиши;

- ўзлаштирилган илмий билимларни касб асослари билан уйғунлаштириши ва келгуси фаолиятда илмийликдан амалийликка тамойили асосида фаолият юритишга тайёрланиши;

- битирувчи бўлажак бошланғич синф педагогларининг касбий компетенцияси кўрсаткичларида уларнинг илмий кўникмалари даражаларининг қайд этилиши.

Бундай ёндашув ҳозирги замон Европа мамлакатларининг энг машҳур университетларида амал қилиб келмоқда. Шу сабабли жаҳонда етакчилик қилаётган университетлар рейтингини белгилашда айна университет таълимнинг самараси ҳисобга олинади. Бундай ёндашув Европа ва Америка таълим муассасаларининг бошланғич босқичининг ривожланишга олиб келганлигини таъкидлаш лозим.

Университет таълимни олган бошланғич синф педагоглари амалий фаолиятларида нафарқат ўқитиш ёки тарбиялаш, балки ўзининг касбий йўналиши бўйича илмий-амалий тадқиқотлар билан ҳам шуғулланади. Чунки бошланғич таълимнинг ютуқлар ва муаммолари бевосита бу жараёнда фаолият кўрсатаётган педагог кадрларга маълум. Шу сабабли жаҳон тажрибаси шуни кўрсатадики, бошланғич синф педагогининг илмий-тадқиқотлари, кашфиётлари ва ишланмалари юксак даражада баҳоланади. Бунинг сабаби бундай янги ва инновацион яратмалар бевосита бошланғич таълим амалиётидан келиб чиқиб амалга оширилган ҳисобланади. Шу сабабли кейинги пайтларда ривожланган мамлакатларда бевосита университет таълими воситасида бошланғич синф педагоглари тайёрлаш ишларига устувор даражада аҳамият берилмоқда.

ХУЛОСА

Эътибор берилса, бу ўринда бошланғич синф *педагоглари*ни атамасига урғу берилмоқда. Чунки педагог ўз фаолиятида таълим бериш, тарбиялаш ва мазкур жараённинг муаммоларини илмий тадқиқ этиш билан шуғулланади. Бу ҳол мамлакатимизда педагогик университет таълимини кучайтириш эҳтиёжини келтириб чиқарди. Шу сабабли бугунги кунда мамлакатимизда 3 та педагогик университет фаолият юритмоқда ва келгуси 5 йилда мазкур педагогик университетлар воситасида юқори малмакали ҳамда профессионал бошланғич синф педагоглари тайёрлаш режалаштирилган. Шу сабабли бундан кейин университет таълими жараёнида талабаларнинг илмий фаолият билан шуғулланишлари тақозо этилади.

Шундай қилиб, университет таълими контекстида бошланғич таълимнинг мазмуни, назарияси, дидактикаси,

методологияси ва амалиёти инновацион ёндашувлар асосида такомиллашиб боради. Бу жараёнда миллий ва жаҳон педагогикасининг тажрибаларини уйғунлаштириш муҳим амалий аҳамиятга эга[4].

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 21 июндаги “Педагогик таълим сифатини ошириш ва педагогик кадрлар тайёрловчи олий таълим муассасалари фаолиятини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори. // www.mygov.uz
2. Бордовская Н., Реан А. Педагогика. – Санкт-Петербург, 2001
3. Гессен С. Основы педагогики. – Москва, 1995
4. Жабборова О.М. Бошланғич таълимнинг янги назарий масалалари. – Тошкент, 2022

